

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060203

DOM
2023-08-17
Stockholm

Mål nr
M 5267-22

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2022-04-08 i mål nr M 479-22, se bilaga A

PARTER

Klagande

Svenska kraftnät

Ombud: Advokat M.H.

Motpart

Skogsstyrelsen

SAKEN

Beslut om biotopskyddsområde på fastigheten A i Lindesbergs kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 1935023

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Svenska kraftnät har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra Skogsstyrelsens beslut på så sätt att gränsen för biotopskyddsområdet justeras så att hela ledningsgatan, dvs. skogsgatan med sidoområde, hamnar utanför biotopskyddsområdet.

Skogsstyrelsen har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Svenska kraftnät har vidhållit det som anförts i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg.

Vid inrättandet av ett biotopskyddsområde ska enligt praxis en avvägning göras mellan motstående intressen. I detta fall ska avvägningen göras mellan naturvårdsintresset och Svenska kraftnäts intresse av att trygga en säker elförsörjning. Mark- och miljödomstolen har underlåtit att göra en sådan intresseavvägning.

Skyddsintresset för elförsörjning är starkt och måste prioriteras på motsvarande sätt som bl.a. vägar och järnvägar. Detta framgår av den statliga utredning som lagts fram i vilken det föreslås att förordningen (1998:1252) om områdesskydd m.m. ska innehålla ett uttryckligt skydd för starkströmsledningar (Rätt för klimatet, SOU 2022:21).

Svenska kraftnät har gett in en omfattande utredning i målet som visar att antalet framtida riskträd i sidoområdet kan förväntas bli stort. Svenska kraftnät har därför ett starkt intresse av att skydda ledningen från de potentiellt farliga träden. Eftersom det saknas ekonomiskt intresse för markägaren att avverka skog i sidoområdet är Svenska kraftnät den enda aktör som är intresserad av att genomföra avverkning i området.

Nytan för naturvårdsintresset av den begränsade ytan som sidoområdet utgör framstår som försumbar i förhållande till det hot biotopskyddet utgör mot en säker elförsörjning. Skogsstyrelsens farhågor att sidoområdet riskerar att avverkas i annat syfte än trädsäkring är helt ogrundade.

Behovet av att trygga en säker elförsörjning kan inte tillgodoses genom ansökningar om dispens mot bakgrund av den restriktiva praxis som finns på området, särskilt gällande avverkningen av farliga kantträd nära kraftledningar. Problematiken med dispensinstitutet belyses även i ovan nämnda utredning.

Även efter Skogsstyrelsens justering av biotopskyddsområdet finns det för närvarande ca 30–35 farliga kantträd inom skyddsområdet. Skogsstyrelsens uppgift om att det endast finns enstaka äldre stubbar inom biotopskyddsområdet är felaktig och motbevisas av de fotografier som Svenska kraftnät har gett in till mark- och miljödomstolen.

Skogsstyrelsen har vidhållit det som anförs i beslutet och i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg.

Hela det beslutade området uppfyller biotopskyddskriterierna för att vara en äldre naturskogsartad skog och har så pass höga naturvärden att det bör ingå i biotopskyddsområdet. Även inom det avgränsade sidoområdet finns det gamla naturvärdesträd som tydligt indikerar trädkontinuiteten. Vid avvägningen mellan de motstående intressen som ska göras vid bildande av ett biotopskyddsområde är utgångspunkten att hela den skyddsvärda biotopen ska omfattas. Även om markägaren saknar ekonomiskt intresse av att avverka skog i sidoområdet kan det finnas andra samhällsaktörer som har intresse av detta, exempelvis för att gräva ner fiberkablar. Det är därför motiverat att sidoområdet omfattas av biotopskydd.

Antalet dispenser för att tillgodose kraftledningens underhåll kommer inte att bli så pass omfattande att de skulle komma att strida mot biotopskyddets syfte. En dispens kan vidare förenas med villkor om anpassningar av den dispens sökta åtgärden för att minimera skadan på naturmiljön samtidigt som syftet med åtgärden – i det här fallet att trädsäkra ledningsgatan – uppfylls. Skogsstyrelsen delar inte utredarnas bedömning i den av Svenska kraftnät åberopade utredningen (SOU 2022:21), om att dispensinstitutet inte fungerar tillfredsställande för att trädsäkra kraftledningar. Utredningen bör vidare inte tillmätas någon nämnvärd betydelse som rättskälla eftersom den inte resulterat i någon lagstiftning. Skogsstyrelsen har under handläggningen justerat

avgränsningen för biotopskyddsområdet så att ett delområde med ett fåtal sentida stubbar har undantagits. Inom det slutligt avgränsade och beslutade biotopskyddsområdet finns endast enstaka stubbar, som är äldre och övermossade.

En negativ påverkan på naturvärdena begränsas inte till den del som Svenska kraftnät anser ska utelämnas från biotopskyddsområdet. Det kan även uppkomma betydande negativa kanteffekter en bit in i de kvarvarande delarna av biotopskyddsområdet. I sammanhanget bör även noteras att biotopskyddsområden av sin natur är förhållandevis små, normalt inte större än 20 hektar. De kan ofta betraktas som öar i ett brukat landskap. Betydelsen av att i så stor utsträckning som möjligt bevara dessa områden i sin helhet bedöms därför som mycket stor. Eftersom Skogsstyrelsen vid intresseavvägningen mellan säker elförsörjning och bevarandet av biologisk mångfald funnit att dessa båda intressen är förenliga finner myndigheten inget skäl till att undanta mer av området än det som redan undantagits inför beslutet om biotopskyddsområdet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har hållit syn på platsen.

Frågan i målet gäller om biotopskyddsområdet ska avgränsas så att ledningsgatans sidoområde hamnar utanför biotopskyddsområdet. Det omtvistade sidoområdet uppgår till ca 0,3 hektar. Hela det beslutade biotopskyddsområdet uppgår till ca 15 hektar.

Svenska kraftnät har gjort gällande att sidoområdet inte är skyddsvärt eftersom området inte har så höga naturvärden, bl.a. på grund av att kontinuerlig avverkning av för ledningen farliga kanträd har skett i sidoområdet sedan år 1946. Svenska kraftnät har även gjort gällande att en avvägning måste göras mellan naturvårdsintresset och det starka intresset av elförsörjning och att behovet av att trygga en säker elförsörjning inte kan tillgodoses genom ansökningar om dispens mot bakgrund av den restriktiva praxis som finns på området.

Det skyddsvärda området

Av Skogsstyrelsens beslut framgår att biotopskyddsområdet består av en äldre

naturskogsartad skog om ca 15 hektar. Hela det avgränsade området uppfyller kriterierna för att vara en äldre naturskogsartad skog enligt förordningen (1998:1252) om områdesskydd m.m. Området hyser i sin helhet höga bevarandevärden, vilka är särskilt förknippade med bl.a. den ålderstigna och försiktigt brukade skogen. Naturvärdena i skogen gynnas och är beroende av att miljön fortsatt är i ett osorterat naturskogstillstånd. Sammantaget bedöms området vara en av länets mest värdefulla naturmiljöer.

Skogsstyrelsen har avgränsat biotopskyddsområdet utifrån områdets faktiska naturvärden. De delar av området som har tydliga spår av mänsklig påverkan, exempelvis i form av stubbar som uppkommit efter trädsäkning av kraftledningen, har undantagits från biotopskydd.

Mark- och miljööverdomstolen finner att den utredning som Skogsstyrelsen har presenterat visar att hela området, inklusive det omtvistade sidoområdet, har sådana naturvärden att det i sig är motiverat att ett biotopskyddsområde bildas och att även det omtvistade sidoområdet ska ingå. De iakttagelser som Mark- och miljööverdomstolen gjort vid syn på platsen förändrar inte den bedömningen. Det saknas därför skäl att bifalla Svenska kraftnäts överklagande på grund av att sidoområdet inte skulle ha skyddsvärda naturvärden.

Finns det skäl att undanta sidoområdet från biotopskydd?

Vid bildande av biotopskyddsområde är utgångspunkten att hela det område som är skyddsvärt ska omfattas av biotopskyddet, men intresset av att skydda området i sin helhet ska vägas mot eventuella motstående intressen. Det ska också beaktas om eventuella förutsebara intressekonflikter i det enskilda fallet lämpar sig att hantera inom ramen för en dispensprövning eller om de bör påverka avgränsningen av biotopskyddsområdet (se Mark- och miljööverdomstolens domar den 13 juni 2011 i mål nr M 9341-10 samt den 9 februari 2022 i mål nr M 9079-20 och M 11213-20).

I målet finns två motstående intressen. Det ena intresset är att skydda naturmiljön, vilket i sig är ett starkt allmänt intresse. Som redovisats ovan har området bedömts vara en av länets mest värdefulla skogliga naturmiljöer med höga naturvärden, även

inom sidoområdet. Intresset av att skydda hela det aktuella området framstår därför enligt Mark- och miljööverdomstolen som särskilt starkt. Det andra intresset är att trygga den svenska elförsörjningen, vilket också är ett mycket starkt allmänt intresse. Mark- och miljööverdomstolen ser inte några skäl att ifrågasätta betydelsen av ledningen och behovet av att skydda den mot potentiellt farliga träd i sidoområdet.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar därmed att två starka allmänna intressen står emot varandra och att en avvägning mellan dessa måste göras. Vid intresseavvägningen har domstolen att i första hand ta ställning till om den risk som kan uppkomma för ledningen kan hanteras inom ramen för framtida dispensprövningar. Om det inte framstår som lämpligt bör i stället sidoområdet undantas från biotopskydd.

Dispens kan beviljas för att vidta åtgärder i ett biotopskyddsområde om det finns särskilda skäl (7 kap. 11 § andra stycket miljöbalken). Kravet på särskilda skäl innebär att möjligheten att ge dispens bör tillämpas restriktivt. Särskilda skäl kan föreligga med hänsyn till ett angeläget allmänt intresse (prop. 2008/09:214 s. 95). Det av Svenska kraftnät åberopade intresset av att skydda transmissionsnätet är ett sådant allmänt intresse som kan ligga till grund för dispens (Mark- och miljööverdomstolens dom den 12 december 2019 i mål nr M 8785-18). Mark- och miljööverdomstolen konstaterar därför att dispens skulle kunna beviljas för att åtgärda potentiellt farliga kanträd i det aktuella sidoområdet.

Svenska kraftnät har identifierat ca 30–35 av träden i sidoområdet som potentiellt farliga för kraftledningen och anført att det inte är lämpligt att ansöka om dispens när det är så pass många träd som behöver åtgärdas. Enligt Mark- och miljööverdomstolens mening borde en dispensansökan i många fall kunna omfatta åtgärder för ett flertal träd som ligger inom samma område även om bedömningen måste göras för varje träd separat. Den omständigheten att det handlar om ett flertal träd som kan komma att omfattas av en framtida dispensansökan medför därför inte i sig att det är olämpligt att hantera intressekonflikten inom ramen för dispensinstitutet.

Svenska kraftnät har vidare invänt att dispensinstitutet inte är lämpligt på grund av den restriktivitet som finns i praxis när det gäller möjligheten att få dispens. Enligt Mark-

och miljööverdomstolens uppfattning är utgången i dispensprövningar i hög grad beroende av kvalitén på den utredning som sökanden ger in i målet. Förutsatt att Svenska kraftnät vid framtida ansökningar presenterar en utredning som visar risken med varje aktuellt träd, samt att ingen annan åtgärd är möjlig att vidta för att säkra ledningen, torde det enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning finnas goda möjligheter för Svenska kraftnät att beviljas dispens.

Mot bakgrund av sidoområdets höga naturvärden och möjligheten för Svenska kraftnät att ansöka om dispens för att åtgärda potentiellt farliga kantträd anser Mark- och miljööverdomstolen även vid en avvägning av de starka intressen som finns att det saknas skäl att undanta sidoområdet från biotopskydd. Mark- och miljööverdomstolen anser därmed att hela det utpekade området ska ingå i biotopskyddsområdet. Överklagandet ska därför avslås.

Avgörandet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg, Rikard Backelin och Margaretha Gistorp, referent, samt tekniska rådet Annika Billstein Andersson.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen Frida Österlind.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2022-04-08
meddelad i
Växjö

Mål nr M 479-22

PARTER

Klagande

Affärsverket svenska kraftnät

Ombud: Advokat M.H.

Motpart

Skogsstyrelsen

ÖVERKLAGAT BESLUT

Skogsstyrelsen, Sörmland-Örebros distrikts beslut den 20 december i ärende nr SK 3-2021, se bilaga 1

SAKEN

Beslut om biotopskyddsområde på fastigheten A, Lindesbergs kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

Skogsstyrelsen har den 20 december 2021 beslutat att ett område på fastigheten A ska vara biotopskyddsområde. Affärsverket svenska kraftnät har överklagat beslutet.

YRKANDEN M.M.

Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) har yrkat att mark- och miljödomstolen ändrar Skogsstyrelsens beslut och fastställer att gränsen för biotopskyddsområdet justera 15 meter så att hela ledningsgatan, dvs. skogsgatan med sidoområde hamnar utanför biotopskyddsområdet.

Svenska kraftnät anför bl.a. följande.

Det föreslagna biotopskyddsområdets sträckning längs ledningsgatan är 240 meter. Det berörda sidoområdet utgör således 0,36 ha (240 x 15 meter), vilket utgör 2,4 % av det föreslagna biotopskyddsområdets areal.

Den ursprungliga kraftledningen på platsen byggdes 1946 och den berörda ledningsgatan med sidoområde har varit föremål för kontinuerligt underhåll sedan dess. Inom sidoområdet har träd löpande avverkats som bedömts farliga för ledningen. Biotopen i sidoområdet torde därmed vara ett resultat av mänsklig aktivitet.

Nu i samband med att inrättandet av det aktuella biotopskyddsområdet har aktualiserats, så har Svenska kraftnät gjort en laserscanning av sidoområdet. Det har därvid identifierats flera träd som sannolikt kommer att utgöra fara för ledningens säkerhet redan inom några år. Frågan om att fälla träd inom sidoområdet kommer således snart att bli konkret.

Det följer av 3 kap. 8-9 §§ miljöbalken att hänsyn ska tas till områden som är särskilt lämpliga för anläggningar för energidistributionen eller totalförsvaret. I den mån

kraftledningar är av riksintresse ska de skyddas från åtgärder som kan påtagligt försvåra utnyttjandet av anläggningarna. Genom reglerna i 3 kap. och 7 kap. 25 § miljöbalken anser Svenska kraftnät att lagstiftaren har gjort tydligt vilka avvägningar som ska göras och vilken hänsyn som ska tas vid beslut om inrättande av biotopskyddsområden.

Skogsstyrelsen anger i sitt beslut att biotopskyddsområdet inte innefattar någon del av den kalröjda ledningsgatan och gör därför bedömningen att underhåll av själva ledningsgatan inte påverkas av beslutet om biotopskyddsområde. Skogsstyrelsens bedömning visar på myndighetens bristande kompetens och förståelse för Svenska kraftnäts uppdrag och betydelsen av att transmissionsnätet är trädsäkert. I begreppet ledningsgata innefattas även de sidoområden intill den del av ledningsgatan som är kalröjd. Inom sidoområdena sker löpande en gallring av träd som riskerar att falla på ledningen (inklusive stolpar och stag) och som därmed bedöms utgöra så kallade farliga kantträd. Endast genom att fälla, eller i vissa fall toppa, farliga kantträd kan transmissionsnätet förbli trädsäkert.

Transmissionsnätet är och har alltid varit utfört på ett trädsäkert sätt. Om så inte hade varit fallet hade konsekvenserna av tidigare stormar såsom Gudrun blivit långt allvarligare för samhället. Så kallade farliga kantträd utgör en högst förutsebar felkälla för elnät. Även förekomsten av enstaka farliga kantträd i olika delar av transmissionsnätet innebär oacceptabla risker för transmissionsnätet. Om farliga kantträd förekommer vid extrema vädersituationer är sannolikheten för att friska träd faller på oförutsebara sätt mycket stor. En storm innebär i sig en stor belastning på systemet eftersom produktion och förbrukning hastigt kan falla bort. I en sådan extrem situation kan ett fel orsaka svårigheter att hålla balansen i systemet och därmed riskera en spänningskollaps. En sådan spänningskollaps skulle då inte vara en regional företeelse med ett begränsat antal strömlösa kunder utan omfatta alla delar av samhället inom ett större område. Transmissionsnätets drift är avgörande för samhällets förmåga att hantera extrema situationer.

Under rubriken redogörelse för ärendet i Skogsstyrelsens beslut anger Skogsstyrelsen att Svenska kraftnät i första hand skulle ha föreslagit att hanteringen av farliga kantträd skall ske som samråd med länsstyrelsen enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. För god ordnings skull får Svenska kraftnät förtydliga att skogligt underhåll av ledningsgator alltid föregås av samråd med länsstyrelsen enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Inom ramen för detta samråd beaktas naturvårdsintresset och behovet av att vidta särskilda åtgärder för att minska påverkan på naturen såsom att toppa istället för att fälla farliga kantträd. Samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken är alltså inget alternativ till en justering av biotopskyddsområdets gräns, utan en rutinåtgärd som i sig får anses tillräcklig för att göra erforderlig avvägning mellan intresset av elförsörjningen och naturvårdsintresset.

Skogsstyrelsen har motsatt sig Svenska kraftnäts yrkande. Myndigheten anför följande.

Mark- och miljööverdomstolen har den 9 februari 2022 meddelat dom i mål nr M 9079-20 och M 11213-20. Domstolens bedömning i dessa avgöranden är att det finns en risk för försvårande av användningen av, de i målen aktuella, kraftledningarna men att denna risk kan hanteras inom ramen för en dispensprövning. I sidoområdena finns det höga naturvärden och det rör sig om relativt få träd som förväntas bli så höga att de kan bli farliga för ledningarna. Domstolen anser därmed att det inte är motiverat att hela ledningsområdet inklusive sidoområdena ska utgå ur respektive biotopskyddsområde.

Med stöd av ovan angivna avgöranden och med hänvisning till Mark- och miljööverdomstolens dom från den 13 juni 2011 i mål nr M 9341-10, gör Skogsstyrelsen fortsatt bedömningen att hela det nu aktuella skyddsvärda området ska utgöra biotopskyddsområde.

Utifrån det förtydligande Svenska kraftnät gjort, uppfattar Skogsstyrelsen att begreppet ledningsgata omfattar röjd skogsgata inklusive skogbeklätt sidoområde.

Aktuellt område utgör en äldre naturskogsartad skog. Skogen är belägen på en svagt kuperad och näringsvarierad mark och består av en talldominerad barrblandnaturskog med ett utspritt inslag av triviala lövträd. Området hyser i sin helhet höga bevarandevärden vilka är särskilt förknippade med ståndortsvariationer, mosaiken av skog-bergbundna partier-våtmarksdelar-mindre bäckflöden, den ålderstigna och försiktigt brukade till helt orörda skogen, trädkontinuitet samt förekomsten av död barr- och viss lövved i olika former.

Definitionen för *äldre naturskogsartade skogar* är enligt Skogsstyrelsens allmänna råd till 7 kap. 11 § miljöbalken (1998:808) och 6 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken med mera; *Äldre skogar som uppkommit genom naturlig föryngring. I områdena har ingen eller endast obetydlig avverkning skett under de senaste 30 åren eller så bedöms områdena ha varit kontinuerligt trädbevuxna i flera trädgenerationer. Där finns ett inslag av mycket gamla träd eller ett påtagligt inslag av död ved.*

Naturvärdena i naturskogen gynnas och är beroende av att miljön fortsatt är i ett osorterat naturskogstillstånd med bland annat trädhöjdsdikning, diameterspridning, luckor och är olikåldrig. Noterade rödlistade och/eller signalarter förstärker karaktären av senvuxen (långsamväxande) äldre naturskog med tillgång på död ved av, för missgynnade arter, god kvalitet genom förekomst av exempelvis knärot, ullticka, tallticka, vedskivlav och spår av insekterna bronshjon och vågbandad barkbock. Av vikt är i naturskogen bibehållen luftfuktighet, begränsad vindpåverkan liksom begränsad ljusinstrålning vilket brynet skapar i skyddets norra gräns.

Avgränsningen av det skyddsvärda området utgår ifrån områdets faktiska naturvärden och den enligt bilaga 2 till områdesskyddsförordningen uppräknade biotopskyddstypen, äldre naturskogsartad skog. I fält sammanfaller områdets yttergräns mot kraftledningen väl med var det i terrängen finns spår av tydlig mänsklig påverkan, genom exempelvis trädsäkring av kraftledningen (förekomst av stubbar efter fällning/röjning). Dessa tydligt påverkade partier ingår inte i biotopskyddsområdet.

Avgränsat biotopskyddsområde innefattar i den delen som är närmast ledningen, träd som är äldre-gamla (tall, gran liksom lövträd främst björk) och vilka bedöms ha starkt begränsad höjdtillväxt. Flera delsträckor, inte minst i den sydvästra delen av biotopskyddsområdet, är därtill bergbundna med låg bonitet och där finns långsamväxande äldre tall men även ett inslag av yngre individer. Längst i nordost utgörs miljön av ett fuktigare sumpskogsparti, vilket också har lägre bonitet med långsamväxande och lägre träd. Lägre bonitet innebär generellt att träden har sämre förmåga att bli högväxande, exempelvis visar Skogsstyrelsens uppmätning av skogen att medelhöjden för träden i området som helhet är ca 23 — 24 meter.

Skogsstyrelsen genomförde i samband med sin sakägarutredning samråd med Svenska kraftnät. I bedömningen av hur Svenska kraftnäts rättighet att trädsäkra ledningen påverkas har bonitet, orörda äldre träd i en naturskogsmiljö, tidigare behov av åtgärder i anslutning till ledningen inom det aktuella området tillsammans med ledningsanläggningens höjd ovan mark tagits i beaktande.

Ledningsstolparna är mycket höga och elledningarna sitter högt, framförallt närmast stolparna. På en ännu högre höjd än elledningarna och placerade ytterst finns något som Skogsstyrelsen tolkar som bär- eller staglinor mellan stolparna. Där elledningen hänger som lägst är den ca 15 m (svårbedömt) ovan mark. Med anledning av att ledningen sitter på höga stolpar och hög höjd så har tidigare åtgärder av riskträd inte innefattat gamla träd med begränsad tillväxt som står förhållandevis nära ledningen. Långa sträckor upplevs dock, visuellt riktat mot himlen, avgränsat biotopskyddsområde vara i direkt anslutning under närmaste bär- eller staglina.

Beslutet om biotopskyddsområde innebär att området som avses är markerat och avgränsat i terrängen och finns angivet på karta. Den uppmärkta biotopskyddsgränsen går inte in i den del av ledningsgatan där träd saknas (d.v.s. röjd skogsgata) eller längs delsträckor där påverkan av trädsäkring i senare tid är tydlig.

Skogsstyrelsens bedömning, utifrån tidigare behov av trädsäkring till förmån för ledningen (förekomst av stubbar) i förhållande till den högt placerade ledningsanläggningen och den långsamväxande äldre naturskogen på mark med lägre bonitet,

är att omfattningen av framtida riskträd bör vara begränsad. Att justera gränsen på biotopskyddsområdet 15 meter ut i sidoområdet skulle innebära att betydande delar naturskog, naturvärdesträd och livsrum av den större naturskogsmiljön inte ingår i områdesskyddet, samtidigt som majoriteten av träden inom samma yta inte bedöms vara föremål för behov av framtida trädsäkring under de rådande förutsättningarna med en hög ledningsanläggning.

Vid ansökan om dispens från biotopskyddsreglerna görs en prövning i varje enskilt fall.

Skogen och de träd som växer i anslutning till ledningsgatan är äldre och har till stor del uppnått sin övre trädhöjd, vilket innebär att trädens tillväxt över tid är liten. Samtidigt har marken lägre förmåga att skapa höga träd, lägre bonitet, och aktuella ledningar är högt placerade på höga stolpar. (Endast en kraftledningsstolpe är närmare skyddet, direkt väster om skyddet, vilken av Skogsstyrelsen inte bedöms i någon större omfattning beröras av exempelvis behov av framtida trädsäkring.) Det finns totalt sett därmed goda förutsättningar för väl avvägda anpassningar vid eventuella framtida behov av åtgärder utan att det påverkar syftet med skyddet. Eventuella riskträd bedöms kunnas i det aktuella sidoområdet till stor del göras på ett sådant sätt att naturvärdena inte äventyras exempelvis genom toppkapning utan att naturvärdena/träden bedöms ta större skada eller riskera att dö. Det kan här vara en metod som även gynnar biologisk mångfald i området och därmed syftet för hela biotopskyddsområdet. Skogsstyrelsen bedömer mot bakgrund av detta att det inte föreligger någon direkt konkurrens mellan Svenska kraftnäts och Skogsstyrelsens intressen.

Skogsstyrelsen kan inte förutse att framtida dispenser för att tillgodose kraftledningens underhåll kommer bli så pass omfattande att de skulle stå i strid med skyddets syfte. Skogsstyrelsen kan inte på förhand uttala sig om utfallet vid en ansökan om dispens, en sådan prövning måste göras i varje enskilt fall. Prövningen omfattar en avvägning mellan skadan i biotopskyddet å ena sidan och tyngden i sökandens särskilda skäl å andra sidan. Dock kan följande sägas. Om Svenska

kraftnät vid tidpunkten för en ansökan om dispens kan visa att ledningen är av angeläget allmänt intresse och att tillräcklig riskreducering inte kan ske på annat sätt, är det Skogsstyrelsens bedömning att förutsättningarna för dispens skulle vara uppfyllda för en begränsad åtgärd. Området i det aktuella fallet är därmed inte ovanligt på så vis att det kan påstås att någon särskild omständighet skulle tala för att inte hela den skyddsvärda biotopen skulle omfattas av beslutet om bildande.

Svenska kraftnät gör gällande att det är svårt att erhålla dispens för nödvändiga åtgärder. Skogsstyrelsen delar uppfattningen så långt att dispensmöjligheten är tänkt att användas med restriktivitet. Skogsstyrelsen uppfattar emellertid att Svenska kraftnäts resonemang i huvudsak utgår från utgången i ett enskilt ärende. I detta enskilda ärende förelåg andra avgörande förutsättningar än vad som föreligger i det nu aktuella fallet. För långtgående jämförelser mellan fallen bör därför inte göras.

Mot bakgrund av att det finns möjlighet att söka dispens, kan myndigheten i nuläget inte se att en sådan konflikt föreligger. Sammanfattningsvis, bedömer Skogsstyrelsen att det inte föreligger någon oförenlig konkurrens mellan intressena i dagsläget och kan heller inte, utifrån vad som i nuläget är känt, förutse att det kommer att uppkomma en sådan situation i framtiden. Skogsstyrelsen kan därmed inte heller se att inrättandet av biotopskydd påtagligt kan försvåra nyttjandet av anläggningen varför den utpekade gränsen i det överklagade beslutet vidhålls.

Svenska kraftnät har i bemötande bl.a. anfört följande.

Som Skogsstyrelsen anfört har Mark- och miljööverdomstolen meddelat dom i mål nr M 9079-20 och M 11213-20 och kommit fram till att biotopskydden utgör en risk för försvårande av användningen av de i målen aktuella kraftledningarna, men att denna risk kan hanteras inom ramen för en dispensprövning. Mark- och miljööverdomstolen baserade sin bedömning bland annat på att det rörde sig om relativt få träd som förväntades bli föremål för dispensprövning. Svenska kraftnät bedömer att det nu aktuella målet skiljer sig från de mål som Mark- och miljööverdomstolen avgjorde och att risken för försvårande av användningen av den nu aktuella kraftledningen inte kan hanteras inom ramen för en dispensprövning.

Skogsstyrelsen uppger i sitt yttrande att omfattningen av framtida riskträd bör vara begränsad, att majoriteten av träden inom sidoområdet inte bedöms vara föremål för behov av framtida trädsäkring under de rådande förutsättningarna med en hög ledningsanläggning samt att Skogsstyrelsen inte kan förutse att framtida dispenser för att tillgodose kraftledningens underhåll kommer bli så pass omfattande att de skulle stå i strid med skyddets syfte.

Svenska kraftnät som, utöver tidigare laserskanning av området, nu också gjort en fysisk besiktning av området, gör en helt annan bedömning än Skogsstyrelsen och bedömer att antalet framtida riskträd kommer att bli stort, att höjden på stolparna inte är avgörande för bedömningen av framtida trädsäkring eftersom linor, stag och stolpar riskerar att skadas även av förhållandevis låga träd samt att kraftledningens underhåll kommer att föranleda en så omfattande framtida dispensprövning att det skulle stå i strid med skyddets syfte.

Som Skogsstyrelsen skriver i sitt yttrande är det svårbedömt vilka träd som utgör fara för ledningen. Förutom kunskap om markens bonitet krävs särskild kunskap om kraftledningar och säkerhetsavstånd. Det är bland annat nödvändigt att känna till hur ledningar påverkas av temperatur och strömlaster för att kunna beräkna erforderligt säkerhetsavstånd mellan ett potentiellt fallande träd och ledningar respektive stolpar och stag. Höjden på stolparna är inte avgörande för bedömningen av vilka träd som kan bli farliga för ledningen, utan istället maximalt nedhäng av linorna och närheten till stag och stolpar. Maximalt nedhäng av linorna beräknas till 8,5 meter och vid Svenska kraftnäts besiktning av ledningen uppmättes aktuellt nedhäng av linorna (fashöjd) till 14,35 meter vid lägsta punkten. Som framgår av definitionen ovan möjliggör den aktuella stolptypen (T-stolpe) en smalare ledningsgata än normalt, men konstruktionen är känslig och förutsätter att samtliga linor och stag är opåverkade. Om ett träd faller på en faslina eller ett stag kan hela stolpen falla och orsaka ett avbrott i transmissionsnätet. I punkten 4 nedan redogörs för de omfattande konsekvenserna för elförsörjningen som kan bli följden av ett avbrott i transmissionsnätet.

Skogsstyrelsen redovisar i sitt yttrande definitionen av äldre naturskogsartade skogar. Av definitionen framgår att det i områdena har skett ingen eller endast obetydlig avverkning de senaste 30 åren. Detta är inte korrekt. Som Svenska kraftnät anfört i sitt överklagande har ledningsgatan inklusive sidoområdet varit föremål för kontinuerligt underhåll sedan 1946. Vid Svenska kraftnäts besiktning av ledningsgatan den 15 mars 2022 konstaterades ett stort antal stubbar av olika ålder i sidoområdet. Stubbarna är ett resultat av den trädsäkring av ledningen som skett inom det föreslagna biotopskyddsområdet. Farliga kantträd inom området avverkades senast 2018 och nästa avverkning planeras till 2025. Underhållsröjning sker vart åttonde år, varvid träd som är eller kan förväntas bli farliga för ledningen innan nästa planerade underhållsröjning fälls eller toppas.

Skogsstyrelsen anför också i sitt yttrande att träden i området bedöms ha starkt begränsad höjdtillväxt (låg bonitet). Vid Svenska kraftnäts besiktning noterades att höjdtillväxten varierar inom området och att det finns höga granar och stubbar som indikerar god bonitet i området.

Svenska kraftnät noterade också att det inom sidoområdet finns ett grävt dike. Grävda diken indikerar att det bedrivs aktivt skogsbruk inom området för att öka boniteten. Någon (sannolikt Skogsstyrelsen) har blåmarkerat vissa höga träd utanför biotopskyddsområdet. Det snitslade trädet torde vara Skogsstyrelsens markering av gränsen för biotopskyddsområdet.

Vid den laserskanning som Svenska kraftnät nu gjort av området har Svenska kraftnät identifierat 35-40 träd i sidoområdet som sannolikt kommer att utgöra fara för ledningen.

Att det omtvistade sidoområdet endast utgör en mycket liten del av biotopskyddsområdet (0,36 ha) är uppenbart och det kan ifrågasättas om Skogsstyrelsens avgränsning inte endast utgör en onödig provokation som saknar rimliga proportioner. Nyttan för naturvårdsintresset av den begränsade ytan inom

sidoområdet framstår som försumbar i förhållande till det hot biotopskyddet utgör mot en säker elförsörjning.

Biotopskyddsområdets faktiska avgränsning överensstämmer inte med uppgiften om att biotopskyddsområdet skulle vara avgränsat mot skogsgatan. Skogsgatans bredd är 12 meter från centrum på ledningen och inom detta område röjs normalt all högväxande vegetation. Sidoområdets bredd är 15 meter från skogsgatans yttre gräns. Inom sidoområdet fälls eller toppas enstaka farliga kantträd. Svenska kraftnät har begärt att gränsen till biotopskyddet ska sättas så att hela ledningsgatan (27 meter från centrum av ledningen, varav 12 meter skogsgata och 15 meter sidoområde) hamnar utanför biotopskyddsområdet. Svenska kraftnät har tolkat Skogsstyrelsens inställning som att Skogsstyrelsen har satt gränsen för biotopskyddsområdet i gränsen mellan skogsgatan och sidoområdet. Ytberäkningen för det omtvistade området 0,36 ha har också utgått från detta, vilket för övrigt i praktiken är den enda möjliga avgränsningen för Svenska kraftnäts verksamhet om någon del av ledningsgatan ska ingå i biotopskyddet. Det visade sig emellertid vid Svenska kraftnäts besiktning att Skogsstyrelsen på plats har gjort en annan avgränsning och att delar av sidoområdet ligger utanför biotopskyddet. Gränsen mellan biotopskyddet och ledningsgatan varierar, vilket bekräftades av de mätningar på plats som Svenska kraftnät gjorde och som i en mätpunkt visade att Skogsstyrelsens snitslade gräns för biotopskyddsområdet låg ca 19 meter från centrum på ledningen, dvs. att ca 7 meter av sidoområdet låg utanför biotopskyddsområdet, se bilaga 12. På detta avstånd har också Svenska kraftnät i fält identifierat höga kantträd som kommer att bli farliga för ledningen.

Det faktum att gränsen för biotopskyddsområdet varierar i avstånd till ledningen innebär att det "omtvistade området" i själva verket har en mindre yta än den som Svenska kraftnät beräknat till 0,36 ha. Det kan därmed tyckas att frågan om sidoområdet ska omfattas av biotopskyddet är av mindre betydelse. Faktum kvarstår emellertid att det inom sidoområdet idag har identifierats 35-40 träd som sannolikt kommer att behöva åtgärdas för att säkra att inget träd faller på ledningen och

orsakar avbrott och som i närtid blir föremål för dispensprövning. Utöver de träd som idag identifierats kommer framdeles ytterligare träd att bli farliga kantträd.

Skogsstyrelsen anför också i sitt yttrande att det ankommer på Svenska kraftnät att vid tidpunkten för en ansökan om dispens kunna visa att ledningen är av angeläget allmänt intresse.

Det är märkligt och oroväckande att Skogsstyrelsen saknar grundläggande insikter om transmissionsnätets betydelse för elförsörjningen och inte inser att varje del av transmissionsnätet per se är av angeläget allmänt intresse.

Vid dispensprövningen görs en avvägning mellan skadan i biotopskyddet å ena sidan och tyngden i sökandens särskilda skäl å andra sidan. Vid dispensprövningar hittills har det inte ifrågasatts att Svenska kraftnät har särskilda skäl. Svenska kraftnät har i sådana prövningar också redovisat alternativa åtgärder såsom toppkapning av träd. Trots detta har dispens vägrats. Svenska kraftnät har alltså i tidigare dispensprövningar visat att ledningen är av angeläget allmänt intresse och att tillräcklig riskreduktion inte kan ske på annat sätt. Skogsstyrelsens bedömning att förutsättningarna för dispens därmed skulle vara uppfyllda stämmer alltså inte med den praxis som utvecklats vid dispensprövningar där Skogsstyrelsen bland annat anför att det inte är tillräckligt att aktuella träd är så höga att de kan falla på ledningen, utan även krävt att det ska visas att det enskilda trädet är svagt eller att det av andra skäl finns en förhöjd risk för att trädet ska kunna falla på ledningen.

Skogsstyrelsen anför att Svenska kraftnäts resonemang om svårigheten att få dispens skulle utgå från ett enskilt ärende och att det i detta ärende förelåg andra avgörande förutsättningar än vad som föreligger i det nu aktuella fallet. Det är oklart vilka andra avgörande förutsättningar som Skogsstyrelsen avser. Svenska kraftnät delar hursomhelst inte denna bedömning, utan anser att det redan utvecklats en praxis vid dispensprövningar där det i praktiken visat sig mycket svårt att erhålla dispens trots omfattande utredningar om behovet och beskrivningar av andra alternativa åtgärder än att fälla riskträden. Konsekvensen av att Svenska kraftnät inte erhåller erforderliga

dispenser för att trädsäkra sina ledningar måste bli att ledningarna flyttas. Det kan aldrig vara ett alternativ för Svenska kraftnät att kalkylera med en viss risk för att träd faller på ledningar i transmissionsnätet om Svenska kraftnät ska leva upp till sitt uppdrag.

Skogsstyrelsens bristande kompetens och förståelse för transmissionsnätets betydelse och för elsäkerhetsfrågor i kombination med Skogsstyrelsens ambition att göra egna bedömningar utgör ett allvarligt hot mot elförsörjningen och skäl till att Svenska kraftnät vill undvika dispensprövningar där Skogsstyrelsens bedömningar är avgörande för om Svenska kraftnät ska kunna fullgöra sitt uppdrag att sörja för en säker elförsörjning eller inte.

Detta mål skiljer sig från de mål som Mark- och miljööverdomstolen avgjorde i februari 2022. Det rör sig i det nu aktuella fallet inte om enstaka träd som kan hanteras inom ramen för en dispensprövning. Det rör sig istället om ett förhållandevis stort antal träd och en oklar gräns till biotopskyddsområdet som medför att ett dispensförfarande innebär att utnyttjandet av transmissionsnätet påtagligt försvåras Svenska kraftnät kan inte acceptera att hantera risken för fallande träd mot den aktuella transmissionsnätsledningen genom ett osäkert dispensförfarande med oklara kriterier.

För att tydliggöra riskerna förknippade med att ett träd faller på den aktuella ledningen har Svenska kraftnät även redogjort för transmissionsnätets betydelse med en beskrivning av det dimensioneringskriterium som gäller för transmissionsnätet och en redovisning av relevanta EU-rättsliga bestämmelser. En ingående beskrivning av betydelsen av driftsäkerheten respektive elsäkerheten för transmissionsnätet har gjorts samt även en redogörelse för de samhällsekonomiska konsekvenserna och andra konsekvenser för samhället vid omfattande strömavbrott.

Transmissionsnätet skiljer sig från övriga elnät på så sätt att det utgör ett integrerat system där ett fel i en enskild komponent kan få konsekvenser för hela nätet. Trädfel kan utgöra ytterst svåra felfall beroende på var de inträffar, hur lång tid som förflyter mellan flera på varandra följande fel och hur stor ström som flyter genom

transmissionsledningen vid det ögonblick som trädet orsakar överslag. Konsekvensen av att transmissionsnätet är ett icke-linjärt system är också att konsekvensen inte behöver uppkomma i absolut närhet till felstället. Ett fel i Varberg kan släcka Köpenhamn, vilket inträffade 2003.

Utöver kraven på drift- och leveranssäkerhet måste anläggningarna uppfylla kraven som enligt elsäkerhetsföreskrifterna gäller för att anläggningarna ska vara säkra mot person- och sakskada. Såväl driftsäkerhet som säkerhet mot person- och sakskada förutsätter att transmissionsnätet har ett trädsäkert utförande, dvs att inga träd invid ledningarna har uppnått en kritisk höjd.

Samhällsekonomiskt innebär en störning omfattande konsekvenser och därutöver en stor risk för liv och hälsa (se t.ex. SOU 1984:69).

Skisser över ledningsgata samt foton har bifogats.

DOMSKÄL

Tillämplig lagstiftning

Av 7 kap. 11 § miljöbalken och 6 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. (områdesskyddsförordningen) framgår att Skogsstyrelsen får förklara sådana särskilt skyddsvärda mark- eller vattenområden som anges i bilaga 2 till områdesskyddsförordningen som biotopskyddsområden. Inom ett biotopskyddsområde får inte bedrivnas verksamhet eller vidtas åtgärder som kan skada naturmiljön.

Enligt 7 kap. 25 § miljöbalken får en inskränkning i enskilds rätt att använda mark och vatten som grundas på en skyddsbestämmelse i kapitlet inte gå längre än som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Av 2 kap. 6 § miljöbalken följer att vid prövning av frågor enligt bland annat 7 kap ska bestämmelserna i 3 kap. tillämpas endast i de fall som gäller ändrad markanvändning.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Ett bildande av ett biotopskyddsområde i skogsmark innebär inte att markanvändningen ändras. Frågan i målet begränsas därför till om det aktuella biotopskyddsområdet bör avgränsas så som Skogsstyrelsen beslutat, med hänsyn till behovet av skydd för naturmiljön.

Av handlingarna i målet framgår att det aktuella biotopskyddsområdet i sin helhet har höga naturvärden. Skogsstyrelsen har bedömt att en justering av gränsen 15 meter ut i sidoområdet skulle innebära att betydande delar naturskog, naturvärdesträd och livsrum inte skyddas, samtidigt som majoriteten av träden inom samma yta inte bedöms vara föremål för behov av framtida trädsäkring.

Svenska kraftnät anser att det aktuella området inte är skyddsvärt eftersom underhållsröjning har skett återkommande sedan 1946, att det finns indikationer på att ett aktivt skogsbruk bedrivs, samt att den yta som bör undantas endast utgör en mycket liten del av hela biotopskyddsområdet. Svenska kraftnät har även, efter inventering på plats, funnit att 35-40 träd inom det aktuella området kan behöva bli föremål för åtgärder för att ledningen ska kunna trädsäkras.

Skogsstyrelsen har i sitt yttrande hänvisat till möjligheten att ansöka om dispens vid eventuellt kommande behov av trädsäkring av ledningen avseende träd inom biotopskyddat område. Skogsstyrelsen har angett att eventuella riskträd i det aktuella sidoområdet i ett sådant läge bör kunna hanteras på sådant sätt att naturvärdena inte äventyras, exempelvis genom toppkapning utan att naturvärdena/träden bedöms ta större skada eller riskera att dö. Det kan här vara en metod som även gynnar biologisk mångfald i området och därmed syftet för hela biotopskyddsområdet. Mark- och miljödomstolen delar den bedömning av naturvärdena som Skogsstyrelsen angett att markområdet har. Med hänsyn till dessa bör således hela det angivna området avsättas såsom biotopskyddsområde. Mark- och miljödomstolen bedömer att Svenska kraftnät inte visat att syftet med skyddet kan tillgodoses fullt ut även om biotopskyddsområdet minskas.

Mark- och miljödomstolen ifrågasätter inte vad Svenska kraftnät generellt angett angående vikten av att transmissionsledningar så långt möjligt ska skyddas mot felfall som kan uppkomma. Eftersom ingen ytterligare avvägning mellan motstående intressen ska ske vid bildandet av ett biotopskyddsområde finner domstolen att detta ska beaktas först inom ramen för en dispensprövning där nyttan av elledningen och behovet av trädsäkring av denna kan beaktas. Jfr Mark- och miljööverdomstolens domar den 9 februari 2022 i mål M 9079-20 respektive M 11213-20.

Vad Svenska kraftnät anfört i övrigt ger inte anledning till annan bedömning. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD- 02)

Överklagande senast den 29 april 2022.

Karin Fridell

Bertil Varenius

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Karin Fridell, ordförande, och tekniska rådet Bertil Varenius.

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.